

Список використаної літератури

1. Короленко Р. Методичні аспекти диференційованої оцінки персоналу гірничо-збагачувальних комбінатів / Р. Короленко // Вісник Криворізького технічного університету: зб. наук. праць. – Вип. 28. – Кривий Ріг, КТУ. – 2010. – С. 232–237.
2. Порядок проведення індивідуальної оцінки робітників ВАТ «Інгулецький ГЗК». Затв. Наказом від 10.05.2009 р.
3. Антонюк В.П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку: монографія / В.П. Антонюк // НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 348 с.
4. Москвичова А. Міносвіти має намір закрити маленькі школи, зокрема сільські / А. Москвичова // http://osvita.ua/school/school_today/7709

В статье предложены методические подходы к определению величины трудового капитала и нормированию интенсивной составляющей результатов труда на основании соответствующей экономико-математической модели. Разработан показатель относительной экономической результативности работы, которая позволяет провести дифференцированную оценку персонала с учетом трудового капитала.

Ключевые слова: *интенсивная составляющая результатов труда, корреляционно-регрессионного анализа, трудовой капитал, ранжирование, аннуитет.*

In the article methodical approaches to definition of size of the labour capital and rationing of an intensive component of results of work on the basis of corresponding economic-mathematical model are offered. The indicator of relative economic productivity of work which allows to spend the differentiated estimation of the personnel taking into account the labour capital is developed.

Key words: *intensive component of labor results, correlation and regression analysis, employment capital, ranking, annuity.*

Надійшло 15.10.2010.

УДК 331.101:330.14

С.В. Кузьмінов

ПРАЦЯ І КАПІТАЛ НА НОВОМУ ВИТКУ: ЧИ МОЖЛИВА ГАРМОНІЯ?

Нобелівську премію з економіки було присуджено П. Даймонду, Д. Мортінсену та К. Пьссарідесу за розвиток класичних моделей стосовно ринку праці. Актуальності цим науковим розробкам додають високі рівні безробіття в економіках розвинутих країн. Присудження Нобелівської премії з економіки в 2010 р. може бути кроком до виправдання класичного підходу в галузі соціальних гарантій.

Ключові слова: *Нобелівська премія з економіки, економічна криза, безробіття, міжнародна конкурентоспроможність.*

Вступ. Економічна криза 2008–2009 рр. стала неприємним сюрпризом не тільки для бізнесменів, політиків і найманих працівників, але і для

економістів-теоретиків. Економічна наука виявилася не тільки нездатною передбачити початок кризи, але і неспроможною оперативно надати рекомендації щодо виходу з неї. У той же час триває пошук нових та існуючих економіко-теоретичних напрацювань, які б допомогли уникнути подібних криз у майбутньому або пом'якшити їх перебіг. Надзвичайно важливим у цьому плані є вручення премії імені Альфреда Нобеля в галузі економіки, оскільки вона відображає думку великої кількості впливових економістів.

Постановка проблеми. Проблема полягає у невідповідності концептуальних позицій економічної політики розвинутих країн, побудованої на неоконсервативних засадах, завданням недопущення зниження конкурентоспроможності цих країн та необхідності пошуку адекватних акцентів у трансформації системи управління національною економікою на основі врахування досягнень економічної науки.

Мета. Дослідити можливий зв'язок між поточним станом світової економіки та визнанням Нобелівським комітетом економіко-теоретичних досягнень П. Даймонда, Д. Мортінсена та К. Піссарідеса.

Виклад результатів дослідження. В останній декаді жовтня 2010 р. увагу світової економічної спільноти привернули дві, здавалося б, мало пов'язані між собою новини. Перша, традиційна для цієї пори року новина – присудження премії імені Альфреда Нобеля в галузі економіки, яка цього року дісталася американцям П. Даймонду, Д. Мортінсену та кіпріоту, який працює у Великій Британії, К. Піссарідесу. Премія вручена за розробку теорії ринків, в якій враховується пошук інформації потенційними контрагентами, а також за апробацію цієї теорії, зокрема на ринку праці [1].

Друга новина – світова економічна криза, схоже, завершується. Аргументом на користь цього можна вважати статистичні звістки, які надходять з найбільшої (принаймні, поки що) світової економіки – економіки США. Проте з-за океану надходять і менш оптимістичні звістки. Незважаючи на зростання національного виробництва вже з червня, рівень безробіття в США залишається високим, складаючи 9,6% [2]. Така ситуація не дуже добре узгоджується із сучасними неоконсервативними теоріями, відповідно до яких обсяг виробленого продукту та кількість використаних ресурсів пов'язані чи не функціонально [3]. Таке розбалансування може свідчити або про появу прихованої зайнятості, або про те, що люди, які були прихованими безробітними, почали працювати (і перше, і друге часто спостерігається в економіках країн, що розвиваються, але напевно чи можливо в економіці США), або ж про те, що робоча сила починає експлуатуватися більш інтенсивно.

Цікавості додає той факт, що подібна ж ситуація спостерігається і в Європі, де на тлі відносного економічного поживавлення рівень безробіття залишається високим. Але цього ж не можна сказати про економіку Китайської народної республіки. Здається, що Китай не відчув кризи взагалі, оскільки ВВП цієї країни у 2008 та 2009 рр. демонстрував відчутний приріст по 9% щороку, а в 2010 р. зростання навіть прискорилося. Відтак, гостро постає питання: чи не стане Китай світовим економічним лідером уже в найближчі кілька років, а США це лідерство, відповідно, втратять? Ясно, що спокійно спостерігати своє падіння амери-

канці не стануть, а навпаки, стануть вивчати витоки «китайського дива», щоб забезпечити себе, а можливо, і взяти на озброєння китайський досвід.

Особливо вражаючими видаються успіхи Китаю у сфері експорту, де його здобуток у 2009 р. склав 1,2 трлн дол. Загальною практикою стало вважати, що китайські успіхи базуються на дешевизні товарів, яка, у свою чергу, пояснюється заниженим обмінним курсом китайського юаня стосовно світових валют, а також дешевизною китайської робочої сили. Ці два фактори в сукупності забезпечують китайським промисловим товарам стійку перевагу на світових ринках. У той же час саме це і дратує американців, європейців та японців, для яких китайський експорт – втрата можливостей для збуту власної продукції.

Частково виправляє ситуацію концентрація на тих сферах економічної діяльності, де фактори китайської переваги втрачають, принаймні, частину своєї сили. Це, насамперед, сектор високих технологій та сфера послуг. Проте і тут не все так добре, як хотілося б бізнесменам та політикам розвинутих країн. По-перше, сектор високих технологій включає не тільки розробки, але і безпосереднє виробництво та продаж високотехнологічної продукції, причому друге приносить на порядок більше прибутків, ніж перше. Іронія в тому, що високотехнологічні компанії активно переводять свої виробничі підрозділи в той же Китай, користуючись перевагами дешевої робочої сили і експортними пільгами, що надаються китайським урядом.

По-друге, сектор послуг також виявився ненадійним рятівним засобом. Локомотив його зростання – фінансові послуги – продемонстрував свою надзвичайну вразливість під час економічної кризи. Більше того, саме сектор фінансових послуг (інвестування, кредит і меншою мірою страхування) дав початок економічній кризі, яка взагалі спочатку називалася «кризою іпотечного кредитування в США», потім «світовою фінансовою кризою» і лише згодом отримала статус кризи економічної.

Мільярди доларів, спрямованих на спасіння фінансових установ та корпорацій в розвинутих країнах, виправили ситуацію лише частково. Ланцюг банкрутств вдалося призупинити, але ціною стало погіршення ситуації з державними фінансами. В окремих країнах (Ісландія, Греція, Ірландія) справа практично дійшла до банкрутства держави, що чітко вказало на обмеженість можливостей використання інструментів фінансової стабілізації. До речі, «руку порятунку» Греції простягнув все той же Китай, викупивши державні облигації цієї країни.

Зараз значного поширення набуває думка про те, що причиною кризи стала нерозважлива політика банківського сектора. Буцімто банкіри занадто захопилися видачею ризикованих кредитів. У Сполучених Штатах навіть з'явився термін «хижацьке кредитування», яким позначають видачу занадто ризикованих кредитів без достатніх гарантій платоспроможності боржника під відносно більші відсотки. На наш погляд, це лише верхівка айсберга і очевидна неспроможність сучасних національних економік, які активно прямували шляхом глобалізації (яку, на думку багатьох дослідників, можна було б сміливо назвати «фінансианалізацією»), є свідченням наявності глибинних причин фінансових потрясінь.

Досить адекватне пояснення причин вразливості фінансової системи можна дати на основі застосування закону спадної граничної віддачі

факторів виробництва. Хоча гроші самі по собі і не беруть участі у безпосередньо виробничому процесі, але вони опосередковують стимули, якими обмінюються учасники і організатори виробництва і в цьому розумінні є своєрідним організаційним ресурсом, а отже, і на нього повинна поширюватися дія закону спадної граничної віддачі. Відтак, у випадку перенасиченості економіки грошовим капіталом його доходність повинна знижуватися. Вірогідно, при значному перенасиченні відсоткові ставки повинні знизитися до нуля або й нижче. Така ситуація в рамках кейнсіанської доктрини отримала назву «пастка ліквідності». Протириччя полягає в тому, що фінансовий сектор потребує позитивної доходності активів, а реальний сектор – нульової чи навіть негативної.

Цікавим питанням є виявлення причин перенасиченості економіки капіталом. У цілому це – закономірний наслідок поширення капіталістичної ідеології. Так, американський економіст, критик плутократичного капіталізму Луїс Келсо, критикуючи сучасний капіталізм за надмірну концентрацію капіталу в руках найбагатших членів суспільства та за зацикленість фінансових операцій, вважає, що ліками від вад реального капіталізму має стати «демократичний капіталізм», під яким він розуміє реалізацію програми перетворення всіх громадян на капіталістів, тобто співвласників виробничого майна [5].

Наважимося стверджувати, що такий народний капіталізм все одно не вирішить проблеми періодичних криз надвиробництва-недоспоживання. Наважимося навіть стверджувати, що певні елементи такої демократизації капіталізму вже впроваджувалися. Зокрема своєрідними формами квазікапіталістичної участі в розподілі суспільного продукту є отримання відсотків з депозиту, доходів за пайовими і борговими цінними паперами. Але, зважаючи на ідею «демократичного капіталізму» з макроекономічної точки зору, можемо стверджувати, що проблеми криз це не вирішить, оскільки орієнтація на капіталізацію доходів значної частини суспільства за законами ринку має знецінити грошовий капітал, зменшуючи його доходність.

Може здатися, що твердження про нульові чи від'ємні відсоткові ставки через перекапіталізацію – просто вигадка. Але ця версія добре описує прагнення американських банків видавати ризиковані кредити. Якщо, приміром, нормальна відсоткова ставка за кредитом має бути на нульовому рівні, то чи не єдиний спосіб забезпечити хоч якусь доходність банківського капіталу – видавати ризиковані кредити з премією за ризик у вигляді підвищених (тобто, більших за нуль) відсоткових ставок.

В умовах економіки «мільної бульки» створюється зачароване коло: зростання доходності активів – підвищення цін на них – нове зростання доходності через зростання капіталізації. Це зачароване коло чи, радше, спіраль підвищує вартість активів майже незалежно від їх виробничої корисності. Достатньо лише того, щоб відсотковий доход залишався позитивним (аби не надто непокоїти інвесторів), а також забезпечувався постійний притік грошей на ринки спекулятивних активів, здебільшого ринки нерухомості та цінних паперів.

Що стосується позитивної доходності, то вона забезпечується вже згаданими ризикованими операціями банків, не менш ризикованими операціями фінансових та нефінансових корпорацій, а також най-

більш надійним джерелом – виробничо-збутовою діяльністю реально-го сектора. Що ж стосується постійного припливу грошей, то за кілька останніх років можливості тут значно розширилися. По-перше, дефіцити державного бюджету стали хронічними в більшості розвинутих країн, а надто в США. Це постійно постачало гроші для роздування «мильної бульки» за рахунок грошової емісії та наступної дії грошового мультиплікатора, який працює все потужніше через все більше і більше поширення електронних карток та інших засобів неготівкових розрахунків. По-друге, на додачу до традиційного продукування грошей банківською системою, яка працює в режимі часткового резервування, з початку тисячоліття все активніше зростала маса квазі-грошей у вигляді різного роду деривативів, які зі сфери суто фінансових спекуляцій проникли у сфери звичайних угод купівлі-продажу житла. Причому деривативні квазі-гроші не обмежуються у своєму зростанні жодним аналогом норми обов'язкового резерву, а отже, роздування маси таких платіжних засобів мало чим обмежується.

Під дією постійного припливу квазі-грошей формується «мильна булька», яка кінець-кінцем лопається і стрімко знецінює вартість активів. Проте повністю капітальні активи знецінитись не можуть, оскільки мають суто виробничу корисність, яка, у свою чергу, залежить від продуктивності суспільної праці. Відповідно, чим більшу продуктивність праці забезпечують активи, тим більш вони стійкі до фінансових потрясінь.

Суспільна продуктивність праці, у свою чергу, залежить від комплексу факторів, серед яких, крім технічної озброєності, кількість та якість робочої сили, а також її бажання працювати. Тобто чим численніша і кваліфікованіша в країні робоча сила, тим надійнішим буде в цій країні зростання вартості капіталу, тим надійнішим буде підґрунтя економічного зростання. І приклад Китаю з його дешевою, але працелюбною робочою силою, яка використовується дуже інтенсивно, є показовим.

Саме тут і слід згадати про роботи лауреатів премії імені Альфреда Нобеля в галузі економіки – П. Даймонда, Д. Мортенсена та К. Піссарідеса. За багатьма рейтингами, П. Даймонд мав би отримати свою Нобелівську премію ще в 1990-х, на які і припав період його найбільшої популярності. Можна було б вважати, що нобелівський комітет трохи запізнився, але досвід показує, що випадкових Нобелівських премій не буває. Сама процедура присвоєння цієї найпрестижнішої у науковому світі нагороди гарантує, що роботи лауреатів є актуальними. Не є винятком і цьогорічні нобеліанти. Як ми вже вказували, прикладний аспект їхніх робіт – ринок праці.

Наукові висновки, отримані П. Даймондом, Д. Мортінсенем та К. Піссарідесом, стали вже настільки загальнозживаними, що тепер здаються банальністю, такою ж, як, приміром, аналіз ринку за допомогою концепцій попиту і пропозиції. Та наважимося все ж таки нагадати два, на наш погляд, найбільш актуальних моменти з їх наукових здобутків. По-перше, вони стверджують, що безробіття зростає при зменшенні розриву між очікуваною зарплатою та допомогою з безробіття, а також можливість існування безробіття і незайнятих робочих місць одночасно через витрати пошуку інформації на ринку праці [6, 7].

Хоча лауреати Нобелівської премії з економіки 2010 р. більш відомі своїми математичними моделями, а не рекомендаціями, але, як показує практика, навіть доволі загальні економіко-теоретичні моделі нерідко застосовуються при формуванні економічної політики. Враховуючи те, що Пітера Раймонда президент США Барак Обама вже кілька разів пропонував призначити на різні консультативні посади в уряді, а голова Федеральної резервної системи Бен Бернанке був свого часу студентом Даймонда, можна очікувати, що погляди нинішніх лауреатів премії імені Нобеля в галузі економіки стануть, можливо, не методологічним, але, принаймні, ідеологічним підґрунтям для реформи соціального забезпечення безробітних, малозабезпечених та пенсіонерів.

Судячи з подій, які стрясають Єврозону, і для Європи зменшення безробіття теж надзвичайно важливе через низку причин. По-перше, криза і безробіття створюють потужну хвилю невдоволення, а безробітні якраз і мають достатньо часу, щоб перетворювати це невдоволення у виступи протестів. По-друге, стало високе безробіття (і це, до речі, одна з ключових позицій у працях П. Даймонда та Д. Мортенсена) призводить до стійкого негативного ефекту через падіння професіоналізму та руйнування підвалин трудової етики. Іншими словами, хронічно безробітні можуть сформувати свою деструктивну субкультуру. І, по-третє, безробіття вкупі з прийнятими в Європі і Північній Америці високими стандартами соціального захисту призводить до хронічної хворобливості державних фінансів, з чим в умовах погіршення світової економічної кон'юнктури миритися не можна.

Особливої гостроти додає вже згадане протистояння з Китаєм, де прогрес останнього є очевидним. Вірогідно, що розвинуті країни усвідомлюють своє відставання від Китаю, зумовлене фактором «праця» і не сподіваються на те, щоб залишитися «на плаву» лише за рахунок знецінення власної валюти та закордонних інвестицій. Якщо це так, то в майбутньому слід очікувати згорання програм підтримки безробітних, а також подальших заходів, спрямованих на скорочення суспільних витрат на роботу силу – солідарних пенсій, заробітних плат, виплат по догляду за дітьми тощо.

Для України ж питання в тому, що робити в нових умовах з конкурентоспроможністю національної економіки, оскільки ми не маємо ані такої численної робочої сили, як Китай та Індія, що може дати переваги екстенсивного зростання, ані такого високого рівня життя, як в США, Європі та Японії, знижуючи який можна отримати додаткові переваги від експлуатації висококласних працівників.

Висновок. Вручення Нобелівської премії з економіки за дослідження ринку праці та системи соціального страхування з класичних позицій, вірогідно, є демонстрацією намірів розвинутих країн досягти довготермінової стабілізації на основі оптимізації суспільних витрат на роботу силу.

Список використаної літератури

1. «The Prize in Economic Sciences 2010 – Press Release». Nobelprize.org / The Official Web Site of the Nobel Prize // http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2010/press.html Bureau of labor statistics / U.S. Department of labor // <http://www.bls.gov/>

2. Истерли У. В поисках роста / У. Истерли // Экономический вестник (ЭКОВЕСТ). – №3. – 2001. – С. 448–463.
3. Інтерфакс Україна / Інформаційна агенція. – К.: Інтерфакс-Україна, 1992–2010 // <http://www.interfax.com.ua/rus/eco>
4. Келсо Л.О. Демократия и экономическая власть / Луис Келсо, Патриция Келсо. – Ростов н/Д: Феникс, 2000. – 320 с.
5. Diamond P.A. Mobility Costs, Frictional Unemployment and Efficiency / P. A. Diamond // Journal of Political Economy. – 1981, № 89. – P. 798–812.
6. Mortensen D. T. Job Creation and Job Destruction in the Theory of Unemployment / D. Mortensen, C. Pissarides // Review of Economic Studies. – 1994, № 61. – P. 397–415.

Нобелевская премия по экономике была присуждена П. Даймонду, Д. Мортинсену и К. Писсаридесу за развитие классических моделей рынка труда. Актуальность этих научных разработок усиливается высокими уровнями безработицы в экономиках развитых стран. Присуждение Нобелевской премии по экономике в 2010 г. может быть шагом к оправданию классического подхода в области социальных гарантий.

Ключевые слова: *Нобелевская премия по экономике, экономический кризис, безработица, международная конкурентоспособность.*

Nobel Prize in economics to P. Diamond, D. Mortensen and C. Pissarides was awarded for development of classical models applied to market of labor. Actuality of these scientific elaborations is bolstered by high rates of unemployment at economies of developed countries. Award of Nobel Prize in economics in 2010 seems to be a step of justification of classical approach at the field of social guaranties.

Key words: *Nobel Prize in economics, economic crisis, unemployment, international competitiveness.*

Надійшло 15.10.2010.

УДК 336.13.012.24

С.А. Кузнецова

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

Науково обґрунтовано взаємозв'язок фінансової системи та інформатизації суспільства. Визначено сутність облікової інформації як економічної категорії та її місце в сучасній фінансовій системі та інформаційному суспільстві.

Ключові слова: *фінансова система, інформатизація суспільства, фінанси, облікова інформація, інвестиції, економіка знань, корпоративне управління.*

Постановка проблеми. Серед характерних рис, притаманних сучасному світовому суспільству, відзначимо розвиток та поглиблення інтеграційних та глобалізаційних процесів за всіма напрямками сфери його життєдіяльності. Об'єктивним параметром такого розвитку є поширення статусу економічного та політичного взаємозв'язку на рівні держав. Ефектив-